

REALITI SHOULARDA LAHJA VA DIALEKTLAR

Axmedova Marjona Nuriddinovna

Annotatsiya: Realiti shoularda lahja va dialektlar qatnashuvchilarning mintaqaviy kelib chiqishini va ularning hayot tarzini aniq ko'rsatadi. Har bir mintaqaning o'ziga xos talaffuzi, urg'usi, so'z ishlatish uslubi mavjud. Masalan, Samarqand yoki Xorazm hududlaridan kelgan odamlarning nutqida aniqlik bilan farqlanadigan o'ziga xos so'zlar va talaffuz mavjud. Bu esa tomoshabinlar uchun qiziqarli bo'lish bilan birga, o'sha hududlarning madaniyatini yanada yaqinroq anglash imkonini beradi. Shunday qilib, realiti shoularda lahja va dialektlarning mavjudligi ko'rsatuvlarni yanada jonli va mazmunli qiladi.

Kalit so'zlar: lahja, dialektlar, shahar, qishloq, talaffuz, urg'u, so'zlar, ishtirokchilar, madaniyat, qadriyatlar, jamiyat.

Abstract: In reality shows, dialects and accents clearly indicate the regional origin of the participants and their way of life. Each region has its own pronunciation, accent, and style of using words. For example, people from the Samarkand or Khorezm regions have their own words and pronunciation that are clearly distinguished in their speech. This, in addition to being interesting for the audience, allows them to better understand the culture of those regions. Thus, the presence of dialects and accents in reality shows makes the shows more lively and meaningful.

Keywords: dialect, dialects, city, village, pronunciation, accent, words, participants, culture, values, society.

Lahja va dialektlar orqali qatnashuvchilar o'z hissiyotlarini chuqurroq ifoda eta oladi. O'z hududining tiliga xos so'zlarni ishlatish, ba'zan muayyan urg'ular bilan gapirish odamning samimiyligi va tabiiyligini oshiradi. Bu esa tomoshabinlarda ushbu insonlarga nisbatan iliq munosabatni paydo qiladi. Realiti shoularda qatnashuvchilarning lahja va dialekt bilan gapirishi ularning shaxsiyligi, ichki dunyosi va ruhiy holatini yanada aniqroq his qilishga yordam beradi. Shu tariqa, tomoshabinlar va ishtirokchilar o'rtasida chinakam ruhiy yaqinlik yuzaga keladi. Lahja va dialektlar

realiti shoularga o'ziga xos madaniy rang berib, ko'rsatuvning umumiy obrazini boyitadi. Mintaqalararo farqlarni ko'rsatish, turli joylarda yashovchi odamlarning turmush tarzini va kundalik siklini aks ettirish tomoshabinlarni yanada keng qamrovli va mazmunli tasavvur bilan ta'minlaydi. Masalan, shaharlik va qishloqlik orasidagi til farqlari va nutq uslubi ko'plab kulgili va qiziqarli vaziyatlarni yuzaga keltiradi. Bunday tafovutlar ko'rsatuvda insonlar orasidagi madaniy o'zaro ta'sirni ochib berishga xizmat qiladi. Lahja va dialektlar ko'rsatuvlarning yanada ta'sirchan bo'lishini ta'minlaydi. Ishtirokchilarning o'z mintaqasiga xos so'zlarni ishlatishi, ularning til madaniyatini saqlashi va rivojlantirishiga yordam beradi. Shu bilan birga, tomoshabinlarda milliy g'urur va tilga bo'lgan hurmat kuchayadi. Realiti shoular orqali tilning turli rang-barangliklari yoritilib, mahalliy lahjalar va dialektlarning boy merosi keng ommaga namoyon qilinadi. Bu esa o'z navbatida mamlakatimizda turli mintaqalarning o'zaro anglashuvini va madaniy yaqinlashuvini rag'batlantiradi.[1]

Lahjalar va dialektlarning kuchli ijtimoiy ta'siri ham e'tibordan chetda qolmaydi. Realiti shoularda ishtirokchilarning tilidagi xususiyatlar tomoshabinlar uchun o'z hududini yodga soluvchi, ota-ona ona tiliga nisbatan mehr va hurmatni uyg'otuvchi vosita hisoblanadi. Ayniqsa, shahar va qishloq o'rtasidagi til farqlari ko'rsatuvda yaqqol ko'rinish boshlaydi. Bu odamlarning tilga oid stereotiplarini yo'qotishga, turli lahjalarga nisbatan samimiylik va hurmatni oshirishga sabab bo'ladi. Shunday qilib, realiti shoularda lahja va dialektlar til va madaniyatga oid ijtimoiy yondashuvlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Lahja va dialektlar realiti shoularda kishilararo munosabatlar va konfliktlarga ham ta'sir ko'rsatadi. Turli hududlardan kelgan ishtirokchilar o'rtasida til o'zaro tushunishni qiyinlashtirishi yoki o'ziga xos qiziqarli vaziyatlar yaratishi mumkin. Ba'zida notanish so'zlar yoki talaffuz tushunarsiz va hazilomuz holatlarga sabab bo'ladi. Biroq shunday lahzalar ham ko'rsatuv uchun o'ziga xos ko'rinish, ko'ngilocharlik va o'zaro ta'sir uchun yangi imkoniyatlarni yarata oladi. Bu esa tomoshabinlar uchun ko'rsatuvni yanada jonli va mazmunli qiladi.[2]

Realiti shoularda lahja va dialektlarni saqlash va rivojlantirish madaniy va tilshunoslik nuqtai nazaridan ham muhimdir. O'zbekiston kabi turli etnik va

mintaqaviy guruhlar yashaydigan davlatlarda har bir hududning tili va nutq uslubini jamoatchilikka yanada kengroq ochib berish, ular o'rtasidagi madaniy aloqalarni kuchaytiradi. Bu esa milliy birdamlik va ijtimoiy hamjihatlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Realiti shoulardagi bunday ko'rsatmalar til madaniyatining yuksalishiga sezilarli hissa qo'shadi. Tomoshabinlar uchun lahja va dialektlarning taqdimoti ularni o'z hududiga bo'lgan mehr va qiziqishni kuchaytiradi. Ko'plab odamlar o'z mintaqasining nutq uslubini ko'rish va eshitish orqali o'z madaniyatini yangicha anglash imkoniga ega bo'ladi. Bu esa yosh avlodda ota-ona tilining va madaniyatining qadriyatlarini bilishga, ular bilan faxrlanishga olib keladi. Realiti shoular madaniyat va tilning avloddan-avlodga uzatilishida katta ko'priq vazifasini bajaradi.[3]

Lahja va dialektlarni to'g'ri ko'rsatish va ularga hurmat bilan munosabatda bo'lish ko'rsatuvlarning ijodiy guruhiga katta mas'uliyat yuklaydi. Ko'rsatuv mutasaddilari qatnashuvchilar nutqini tartibga solishda, stereotiplarni oldini olishda doimiy ishlashi kerak. Buzuvchi, kamsituvchi yoki salbiy stereotiplarni kuchaytiruvchi muomala ko'rsatuvning ijobiy qabul qilinishiga to'siq bo'ladi. Shuning uchun tilshunoslar, madaniyatshunoslar va psixologlarning yordami bilan lahja va dialektlar to'g'ri aks ettirilishi ta'minlanishi kerak. Realiti shoularda lahja va dialektlarning roli umumiy madaniy makonni boyitishga xizmat qiladi. Ularning yordamida turli mintaqalarning haqiqiy hayoti, urf-odatlarini, odatlari haqida noaniqliklar yo'q qilinadi. Tomoshabinlar o'zlari ilgari bilmagan va eshitmagan an'analar, madaniyatlar bilan tanishadi. Bu esa jahon madaniyati bilan milliy madaniyatimiz o'rtasida muvozanat va boylikni saqlashga yordam beradi.[4]

Realiti shoularda qatnashuvchilarning o'zi uchun xos lahjalaridan foydalanishi ko'rsatuvning eng jonli va tabiatiga yaqin elementidir. Bu jihat insonlarning o'zligini namoyon etishiga imkon beradi. Har bir qatnashuvchi o'z mintaqasining, o'z tili va madaniyatining vakili sifatida ko'rsatuvda ishtirok etadi. Shu bilan birga, lahja va dialektlarning ko'rsatilishi orqali milliy madaniyatimiz yanada ko'p qirralik va boylik kasb etadi. Shunday ekan, realiti shoularda lahja va dialektlarga hurmat va e'tibor doimo ustuvor bo'lishi lozim. Yana bir jihat shundaki, realiti shoularda lahja va

dialektlar orqali yashirin qolgan yoki kam namoyon bo'lgan hudud madaniyoti keng auditoriyaga tanishtiriladi. Bunday ko'rsatishlar orqali kichik mintaqalardagi san'atkorlar, hunarmandlar, oddiy odamlarning hayot tarzi va tilida ifodalangan madaniy o'zlik keng jamoatchilikning e'tiboriga tushadi. Bu esa o'z navbatida ushbu hududlarning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ko'rinib turibdiki, realiti shoularda lahja va dialektlarning mavjudligi ko'psifatli, ko'plab ijtimoiy, madaniy va tilshunoslik sohalarini qamrab oluvchi jarayon hisoblanadi. Bu jihatlarni inobatga olgan holda, ko'rsatuvlar yaratishda har doim ishtirokchilarning shaxsiy nutqining o'ziga xosligini saqlab qolish muhimdir. Shu maqsadda, turli madaniy-me'yoriy me'yorlarga rioya etgan holda, lahja va dialektlar haqidagi e'tibor doimo mustahkamlanishi kerak. Realiti shoularda lahja va dialektning asosiy vazifasi ko'rsatuvlarni haqiqiy, tabiiy va insonparvar ko'rinishga keltirishdir. Ular orqali har bir qatnashuvchining madaniy va til birligi namoyon bo'ladi. Bu esa o'z navbatida tomoshabinlar bilan qatnashuvchilar o'rtasida yanada yaqin va samimiy aloqalar o'rnatilishiga yordam beradi. Realiti shoularda lahja va dialektlar tomoshabinlarning qiziqishini oshirish, madaniy merosni asrash va rivojlantirishga xizmat qiladi.[5]

Xulosa:

Umuman olganda, lahjalar va dialektlar realiti shoularda nafaqat nutq vositasi, balki millatlararo madaniy muloqot, identifikatsiya, tarixiy va madaniy meroslarni uzatish vositasi sifatida faol xizmat qiladi. Ular ko'rsatuvlarning ta'sirchanligini oshiradi, ularni yodda qoladigan va qadrlil ko'rinishga keltiradi. Shuning uchun kelajakdagi realiti shoularda lahja va dialektlarning saqlanib qolishiga, to'g'ri ko'rsatishiga va qadrlanishiga katta e'tibor qaratish zarur. Bu esa o'z navbatida mamlakat madaniy salohiyatini oshirish va tilning yanada boyitilishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ashirboyev, S. (2019). O'zbek dialektologiyasi. Toshkent: Akademiya nashriyoti.
2. Bobojonova, Sh. (2021). O'zbek dialektologiyasi: O'quv-uslubiy majmua. Samarkand: SamDU nashriyoti.

3. Saidov, Yo. (2018). O‘zbek dialektologiyasi (to‘ldirilgan va qayta nashr). Buxoro: BDU nashriyoti.
4. Zokirov, A. (2018). Madaniyat va ona tili: lahjalar va dialektlarning madaniy roli. Toshkent: Madaniyat nashriyoti.
5. Tavaldiyeva, G. (2020). O‘zbek tili dialektologiyasi. Toshkent: Fan nashriyoti.
6. Yoqubov, M. (2017). O‘zbek shevalari lug‘ati. Toshkent: Til va Adabiyot nashriyoti.